

- ¹⁷ Яворський Н. Вказ. праця. – № 27. – С. 636.
¹⁸ Виз. есе. Вказ. праця. – № 30. – С. 702.
¹⁹ Там само. – С. 702–706.
²⁰ Там само. – 705–706.
²¹ Венгереновський С. Исторический очерк унии в Брацлавщине и влияние школ иезуитско-базилианских на распространение унии // Труды комитета для историко-статистического описания Подольской епархии. – Каменец-Подольский, 1887. – Вып. III. – С. 1–77.

- ²² Вказ. праця. – С. 24.
²³ Вказ. праця. – С. 26.
²⁴ Баженов Л. Вказ. праця. – С. 31.
²⁵ Янушевський И. Очерки истории церковной и гражданской жизни Подолии. – Каменец-Подольский, 1891; Савич И. Из церковно-общественной и бытовой жизни в Подолии. – Каменец-Подольский, 1906; Яворовский М. История гражданской и церковной жизни Подолии. – Каменец-Подольский, 1912.
²⁶ Земский Ю. Вказ. праця. – С. 9.

Андрій Петрик

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ БОЯРСЬКИХ РОДОВОДІВ ПЕРЕМИШЛЬСЬКОЇ ЗЕМЛІ НА СТОРІНКАХ “ЗАПИСОК НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. Т. ШЕВЧЕНКА”

Члени Наукового товариства ім. Т. Шевченка серед інших досліджували проблеми суспільного, політичного, економічного розвитку перемиського, галицького і волинського боярства, генеалогії окремих боярських родів. З цих питань опубліковано велику кількість праць на сторінках “Записок наукового товариства ім. Т. Шевченка”.

Радянські учені, та й сучасні російські науковці, що займалися проблемами Київської Русі, політичним, соціально-економічним розвитком Галицько-Волинської землі, фактично, не використовували матеріалів “Записок наукового товариства ім. Т. Шевченка”. Аналізуючи лише невелику кількість праць¹, що вийшли протягом 1939–1999 рр., зустрічаємо переважно посилання на статті М. Грушевського, М. Чубатого, М. Кордуби.

У дослідженнях радянських часів переважно дається негативна оцінка діяльності М. Грушевського та його учнів. Так, наприклад, М. Тихоміров титулює М. Грушевського “оголтелым националистом”, а К. Софроненко взагалі негативно ставиться до західноукраїнських науковців, називаючи М. Грушевського “фальсификатором історії українського народу, що, доводячи чисельну перевагу угорського населення в Галицькій Русі, прагне цим самим оправдати приєднання Західної України до Австро-Угорщини”².

Не краща ситуація спостерігається і серед українських науковців радянського та пострадянського періодів. Зокрема, у працях М. Котляра³ фактично, не знаходимо посилань на публікації ЗНТШ. Подібна ситуація і у публікаціях П. П. Толочка, О. П. Толочка, О. Б. Годовка та ін.

Лише в останні роки українські науковці та краєзнавці розпочали ширше залучати призабуті матеріали, розглядаючи ті чи інші аспекти розвитку Галицько-Волинської держави та зокрема боярства⁴.

Отже, проблема боярських родів та персоналій досі не висвітлена в науковій літературі, а окремі із публікацій ЗНТШ і надалі залишаються маловідомими ширшому загалу науковців і краєзнавців, зокрема російським та польським, що в тією чи іншою мірою зачіпа-

ють проблеми суспільно-політичного розвитку Перемиської та Галицької земель.

На нашу думку, нове прочитання призабутих статей і розвідок, їх ретельна систематизація, ретроспективне вивчення актових матеріалів литовсько-польської доби, залучення спеціальних галузей історичної науки дозволило б по-новому поглянути на окремі аспекти політичного розвитку Галицько-Волинської держави.

Метою даної статті є висвітлення наукової історико-краєзнавчої спадщини галицьких дослідників, а також тих науковців, які працювали за межами регіону, але виявили інтерес до вивчення історії Галицько-Волинської землі і, зокрема, Перемисьщини, та опублікували ряд праць з цих проблем на сторінках ЗНТШ.

У 1892 р. побачив світ перший том “Записок НТШ”⁵, на що значною мірою вплинули реорганізація Товариства та прийняття нового статуту. Том відкриває розвідка М. Сергієнка (М. Грушевського) “Громадський рух на Україні-Руси в XIII віці”, де вперше було висловлено думку про існування в Галичині окремих боярських родів, що “передавали свої посади з покоління в покоління і через це мали значні впливи у громаді”.

У наступній розвідці – “Примітки до тексту Галицько-волинської літописи”⁶ – М. Грушевський знову повертається до даних проблем, подаючи певні зауваги щодо тексту Галицько-Волинського літопису. Дослідник звертається до постатей Доброслава Суїдича (Суддича) та перемиського боярина Григорія Васильевича. Для нього Доброслав і Суїдич – одна і та ж особа, син судді та внук попа, і про це “злобно пригадає літописець”⁷. Визначає автор і володіння, які “тримав” Доброслав, а саме Пониззя та Покуття із Коломиєю⁸, Василій Гаврилович, натомість володів Перемисьщиною.

Існування та становиче боярських родів учений значно ширше розглядає у розвідці “Галицьке боярство XII–XIII віку” (1897 р.)⁹. Дослідник зазначає, що становиче бояр та боярських родів у Київщині суттєво відрізнялося від становича боярських родів у Галичині та Волині, де останні “урядову сферу зробили своїм монополем”, і з цим були змушені миритися місцеві

князі. Опираючись на літописні вістки автор вважає, що лід Доброслава Суїдича (Судича) був попом, а батько – письменним поповичем або дяком, який зробив кар'єру на судових посадах, та підтверджує цю думку літописними фактами. Учений звертає увагу на васальних щодо великого боярина людей, зокрема Лазоря Домажиричича, Івора Молибоговича та "галичан"¹³.

Серед боярського середовища М. Грушевський виділяє великого боярина Судислава, вихідців із селянського середовищ і пильних слуг боярського стороництва Лазоря Домажиричича і Івора Молибожича, великого боярина Григорія Васильовича, боярина кормильчича Володислава із братом, Судислава Суїдича, парубка Лобрининого, "лживого" Жирослава, Данилового стольника Якова, плісненських бояр Арбузовичів, тисяцького Дем'яна та коротко зупиняється на їх діяльності. У Клим'яті з Голых Гір, Семені Кодинському, Борисові Межибожському він вбачає бояр, що мають "прозвища", які походять від їх володінь¹⁴.

Звертаючись до особи одного з провідників галицького (перемиського) боярства – Володислава, учений зазначає, що той був сином кормилиці князя Володимира Ярославича. На його думку, Володислав уперше вступив у тісні стосунки із Ігоровичами під час перебування князя Володимира у князя Ігора. Нічого не вдіючи проти Романовичів, Володислав із братом утікає до Ігоровичів та прихилився до них усіх галицьких бояр¹⁵. Однак невдоволення Ігоровичами спричинилося до "воскняження" в Галичі Данила, а згодом і до "воскняження" Володислава, який від імені малолітнього князя хотів правити Галичиною. Радикальний крок останнього призвів до обурення руських князів та польського князя Лешка. Володислава ув'язнено, а Галич передано Уграм¹⁶.

Місце Володислава, за твердженням ученого, займає Судислав Суїдич, що, навчений долею попередника вже не прагнув княжого столу, а задовольнився номінальним характером угорського правління. Остаточно правління Галичиною та Перемисьщиною Судислав перебрав із смертю князя Мстислава. Однак "роздори" в середовищі бояр, посилення опозиційних щодо Судислава бояр та зміщення прихильників князя Данила врешті-решт змусили боярина залишити Галич¹⁷.

Проблему боярських персоналій та діяльності окремих родів учений побіжно розглядає і в контексті хронології подій Галицько-Волинського літопису¹⁸. "Воскняження" у Галичі Володислава він датує 1209–1210 рр., інтригу Семюнка Черного, виступ Жирослава – 1225–1226 рр., боярські змови "галичан" з Олександром Бельзьким, зраду Мирослава – 1230–1233 рр. тощо.

При розгляді даних проблем краєзнавці неодноразово зверталися до ретроспективного аналізу пізніших актових матеріалів (XIV–XVI ст.). Власне таку спробу і робить М. Грушевський у 63-му томі Записок НТШ¹⁹, де подає ряд матеріалів 1361–1530 рр., що стосуються історії шляхетського землеволодіння кінця XIV – пер-

шої половини XV ст., організації шляхетського володіння на Поділлі, привілеїв Вітовта, історії Барського староства, матеріали суспільно-політичного життя селян, надання селам німецького права тощо. Найбільш вартісними для нас є матеріали, що стосуються шляхетського землеволодіння на Галичині (чч. 1, 3–8, 55, 52).

У цих грамотах серед боярсько-шляхетських імен зустрічаємо братів Петра і Павла (1361 р.), волоського воєводу Джурджу (1377 р.), Мартина Мимоню, Яцька Мазушанина, Хотка Бибельського, Мицька Вжуровського, Васка Волчковича (1393 р.), Сулимовича, Бенка з Жабокрук (1393 р.)²⁰ та інших представників перемиського боярсько-шляхетського прошарку.

Важливими для вивчення історичної долі галицького та волинського боярства є публікації М. Грушевського, що стосуються надань князя Лева²¹, Володислава Опольського²², та економічних і суспільно-політичних відносин Галичини, Перемисьщини та Поділля²³.

У критично-історичній розвідці, присвяченій грамотам князя Лева, автор зазначає, що на даний час відомо коло 20 таких грамот. Далі наголошується, що більшість із них відомі за пізнішими об'явами, а їхніх оригіналів не маємо²⁴. Автор подає коротку історіографію проблеми, детальніше зупиняється на поглядах А. Пеструшвиича, І. Линиченка, А. Прохаски, критично аналізує їхні аргументи щодо автентичності тієї чи іншої грамоти та доходить висновку, що більшість із них неавтентичні, сфальсифіковані галицьким та волинським боярством на початках польського панування. Вартісним для нас є те, що учений, аналізуючи їх автентичність, подає імена представників окремих боярсько-шляхетських родів, зокрема Витошинських та Кульчицьких²⁵.

Збираючи матеріал про часи Володислава Опольського для написання IV тому "Історії України-Руси", М. Грушевський віднайшов п'ять невідомих грамот, "і щоб не об'язжити ними приміток до Історії, видучаю їх окремо подаю тут в хронологічному порядку"²⁶. Більшість надань стосуються перемиських і галицьких сіл – Старуні, Нового Села, Чераків, Скморохів, Войнилова, Раковичів тощо. Одночасно, з цих грамот можемо виокремити і ряд боярсько-землянських імен, зокрема Нскра і його батька, Драгомира, Добеслава Халастру, Ходка Лосевича, Миска Тяпуковича, Васка Волчковича, а з об'яг довідуємось і про можливих їхніх нащадків.

У 48-му томі "Записок НТШ" М. Грушевський публікує копію рукопису львівського архиєпискупа Яна Пороницького²⁷, яку віднайшов в бібліотечі одного з монастирів отець Аристарх Крижановський, збираючи матеріали з історії оо. Василіян.

У вступі до даної праці М. Грушевський зазначає, що автором збірки був вірний прихильник ордену Св. Ітита, львівський архиєпискуп Ян-Андрій Прохницький, коротко подає його життєпис та зазначає, що "він ані вміє докладно вивести своєї галузі – Порохницьких від Бибельських, ані вказати споріднення з ними родів

Скорутів і Бажі, зачислених ним до їх галузей²⁸. Характеризуючи джерельну базу розвідки, учений доходить висновку, що має справу з випадково зібраними і слабо поєднаними між собою матеріалами й замітками та фантастичною генеалогією роду Бибельських-Порохницьких, замовленою у відомого латиніста Андрія Варгоцького. Дослідник вважає, що автор міг зібрати набагато більше матеріалу лише з перемишльських та перемиських актів.

На його думку, певний інтерес може становити лише текст самого пом'яника, робота ж у цілому не має ніякої наукової вартості, а є лише цікавою культурно-історичною пам'яткою до історії одного із найстаріших руських боярських родів, що, рано спольщившись, посів видатне становище в галицькій Польщі.

До пом'яника Гордишанського монастиря внесені записи Прокопія Кудиновича Бибельського (всього 211 імен, з них 97 – чоловічі), Духни Бибельської-Бажі (всього 20 імен, з них 10 – чоловічі), пана Палкова (всього 43 імен, з них 23 – чоловічі), Ярохни Бибельської-Передільницької (всього 78 імен, з них 34 – чоловічі), пана Олександра Скорутина (всього 22 імен, з них 14 – чоловічі). В імених розписах трапляються поминальні записи церковного кліру та чернецтва, наприклад, митрополита Андрія (запис Прокопія Кудиновича Бибельського), єпископа Герасима, ієрєїв Іоана та Якова тощо²⁹.

Завершуючи характеристику рукопису, М. Грушевський констатує, що робота Я. Порохницького не була опублікована, хоча і відома сучасникам³⁰.

М. Кордуба, опираючись на літописні згадки, говорить про можливість поодиноких бояр та боярських родів і наголошує на існуванні практики передання земель у спадок. Із боярином Іллею Щепановичем він пов'язує село Шепанів у Підгаєцькому повіті, боярина Михалка Глібовича – з селом Глібів у Скалатському повіті, Дмитра Вишачича – з місцевістю Вишачичі коло Перемишля, Юрія Домажирича – з с. Домажир в околицях Львова, боярина Семюнка Черного з місцевістю Чермна коло Яста, а Станіслава Микуліча – з Микулічином, що коло Надвірної³¹. Повторно наголошуючи на спадковості бояр, дослідник, окрім літописних Молибоговичів, Арбузовичів, Волдрисів³², виділяє Станіславичів, Молзів, Оршків, Малияків та Скулів³³. Думку про існування боярських родин та їх дідичність автор підтверджує і тією обставиною, що інколи бояр літопис називає ще й по батькові. Саме тому літописець не вважав за потрібне додавати ще й родові ім'я.

У праці наголошується на чисельності боярських родин і, як приклад, подається кількість Молибоговичів – 28 осіб. На основі аналізу літопису учений виділяє братів Ярослава і Ярополка, Іванка і Сбислава Станіславичів, Мойсу і його брата Степана, а звертаючись до генеалогії окремих бояр зазначає, що «неможливо з певністю сказати, чи названий у літописи Держикрай Володиславич був сином Володислава Витовича чи якогось іншого Володислава». М. Кордуба нараховує понад

70 імен представників найбільш впливових боярських родин, що діють більш-менш в один час. Серед боярських імен він виділяє галицького боярина Дем'яна, Дяниша, Мирослава, Доброслава тощо. Наголошуючи, що справжню кількість бояр визначити неможливо, учений припускає, що «на перші десятиліття XIII ст. їх число доходило до двох тисяч»³⁴.

У контексті опису політичного життя Галицького князівства М. Кордуба виділяє та коротко характеризує діяльність опозиційного до Ярослава Осмомисла боярина Святополка, великих бояр прогурської орієнтації Юрія Витановича та Іллю Щепановича, Володислава, Судислава, Филипа, Ярополка та Яволода, бояр Жиро-слава, Семюнка Черного, Гліба, Гліба Зеремійовича, Данилових бояр Дем'яна, Мирослава, Клима³⁵ з Голіх Гір, малих бояр Лазаря Домажирича та Івора Молибожичова.

Значну частину боярських і шляхетських імен у контексті опису польсько-русських кордонів подає М. Кордуба у 138–140-му томі Записок³⁵. Не вдаючись до детальної характеристики праці, виділимо таких представників давніх боярських родів Сяноцької та Перемишльської землі, як боярина Дедька, Станіслава Току (1376 р.), Степана – сина Войти із Собнова (1359 р.), Якова Искру (1352 р.), Грицька Заровичевича (1363 р.) і т.д.

У 67-му томі Записок НТШ побачила світ джерелознавча розвідка студента другого курсу Львівського університету І. Крип'якевича, присвячена тисяцькому Дем'яну, одному з найвидатніших бояр Данила. Наволяючи твердження М. Грушевського про те, що Дем'ян був галицьким тисяцьким, дослідник звертає увагу на активність Дем'яна в подіях 1221–1222 рр. Звертаючись до тогочасних політичних перипетій, автор відкидає можливість того, що Дем'ян тримав «тисячу» в Галичі між 1211–1221 рр., Перемишлі чи в містах, які посідали Романовичі протягом того часу. На його думку, тисячу Дем'ян отримав між 1214–1221 рр., коли Данило посів волинський Володимир. Однак учений не відкидає можливості посідання Дем'яном тисячі в Галичі й пояснює це волею князя: «... князь відірвав тисяцького від одного міста і переніс його до другого». І. Крип'якевич, аналізуючи можливість останнього, зазначає, що, можливо, уряд тисяцького вже за Романовичів не тримався міста й цьому могли посприяти кілька фактів. По-перше, боярська прихильність до Романовичів спричинила відокремленість уряду від міста, а по-друге, визначальною була неприязаність уряду тисяцького до певного міста через часті мандри Романовичів³⁷.

Не оминув проблеми боярських персоналій і Є. Перфецький³⁸. Розглядаючи політичне становище та історію Перемишля, автор звертається до постатей боярина Григорія Василевича (1240 р.), співця Митуси (1240–1241 рр.), перемишльського владика Антонія та інших перемишльських єпископів тощо.

Так, наприклад, описуючи постать перемишльського єпископа Антонія, він говорить про нього як про відо-

мого церковного і культурного діяча. Цей виходець із Новгорода у 1220 р. приходить до Києва і незабаром стає перемишльським єпископом, а у 1225 р. знову повертається до рідного міста, де очолює місцеву єпископську кафедру. Дослідник припускає, що саме цей єпископ і відомий літературний діяч міг започаткувати підбір матеріалів до майбутнього Перемишльського літописного ізводу, який завершив його наступник і протектор "славетного співця Митуса"³⁹. Саме при дворі останнього, що був центром тогочасного культурного життя Перемишльської землі, і перебував "славетний співець Митуса", страчений через гордість своєю і небажання служити Данилові⁴⁰.

Події на Галичині і Волині після 1340 р. розглядає у спеціальній розвідці й О. Терлецький⁴¹, наголошуючи, що дана проблема, хоча і має багато невияснених та суперечливих моментів, "була нерозв'язана предметом студій істориків, так руських, як і польських і російських".

Однак спеціально до проблеми політичного і економічного становища боярства дослідник не звертається. В ході опису подій 1340 р., автор наголошує, що Болеслав-Юрія II отруїли ті бояри, які були невдоволені пропагандою католицизму в Галичині та Волині⁴². Звертається дослідник і до проблеми стосунків Дедка (Детка) із Казимиром, проводячи наскрізну думку, про неможливість констатації факту існування угоди між ними. Він наголошує, що якщо така угода й існувала, то вона могла відбутися лише після походу Казимира на Галичину⁴³.

Ініціаторами боротьби з Казимиром, як зазначає учений, був волинський князь Данило з Острова та галицький боярин Дмитро Дедко. Звертаючись до особи самого Дмитра Детка, дослідник наголошує, "що особою цього боярина вже займалися Логвинов, Іванов та Філевич". Всі вони – веде він далі – доходять єдиної думки, що Дедко відіграв визначну роль ще за Болеслава-Юрія II та підтверджують це фігуруванням його імені в грамотах 1334–1335 рр.

Питання приналежності Дедка до перемишльського боярства науковець залишає відкритим та погоджується з думкою попередників про те, що той був намісником в Галицькій Русі "...шонайменше до р. 1344"⁴⁴. Не до кінця з'ясованим, на думку дослідника, є також питання політичного становища Галицької Русі після 1340 р.⁴⁵

У 100-му томі побачила світ генеалогічно-історична праця Б. Барвінського, присвячена перемишльському роду Коначевичів (Кунашевичів) XV–XVI ст.⁴⁶ При написанні праці дослідник використовує роботи польських істориків та геральтиків, скрупульозно вивчає архіви князів Чорторийських у Кракові, "Акти городські і земські", опирається на праці М. Грушевського, І. Шараневича та ін.

У додатках Б. Барвінський уміщує ряд актових матеріалів, що є важливим джерелом для відтворення окремих аспектів походження роду та вивчення його суспільного та економічного становища. Так, у 1369 р. в перемишльському суді судиться з Верещакою Бутевичем за

село Частровиці дідич Бишкович Пінко Кунашевич. У 1427 р. король Володислав Ягайло надає Грицькові і Тишкові Попелям та їхнім нащадкам привілей на Ратичну, а в 1549 р. його підтверджує Зигмунт-Август. Окремі додатки стосуються надань, отриманих представниками Уніховських (1482, 1565, 1566, 1569 рр.) та Попелів-Колодрубів (1549 р.).

Засновником Кунашевичів-Уніховських, на думку дослідника, був Стефан Янчо з Уніхова (1482), а згодом від Уніховських відокремлюються Терлецькі, Устрицькі, Уніховські-Бережанські, Стебницькі-Устрицькі, Липки.

Окрему увагу автор приділяє роду Кунашевичів-Попелів, аналізує згадки про даний рід у дослідженнях польських науковців, гербовниках Несельського і Уруського, відносить перші згадки про рід до 1414 р. та зазначає, що він прийшов на Дрогобицьчину із Сяноччини⁴⁷. З даного роду на XVII–XIX ст. "вилегітимувалися" Попелі гербу "Суліма", а саме Брошнівські, Кислевичі, Колодруби, Ластов'яки, Малевичі, Олешковичі, Петрукаші, Романовичі, Саловичі та ін.

Звертається дослідник і до проблеми походження роду, зазначаючи, що його засновником був "лицар Попель коло 1414 р." Наголошуючи на тому, що про нього вісток більше не знайшлося, дослідник виділяє у Сяноцькій землі його синів та внуків, що до 1431 р. у дідичному правлінні тримали село Підлисса (інша назва – Полісся). На Дрогобицьчині, як зазначає учений, Попелям належало одноіменне село Попелі, яке стало головним осідком роду після втрати Підлисса.

Слушним є зауваження науковця, що детально генеалогію Попелів із XV ст. простежити майже неможливо через різкий ріст його чисельності та вживання у актових матеріалах лише їхніх "християнських імен" без вказівки на походження та родові прізвище. Це, як уважає автор, змушує при відтворенні генеалогії роду користуватися різноманітними "...здогадами, укладати генеалогію гіпотетично, а деколи оставити питання нерішеним. Мимо цього головну ціль можна осягнути: генеалогію Кунашевичів-Попелів можна зіставити доволі точно аж у 2-гу пол. XVI ст."⁴⁸ Підсумовуючи розвідку про Попелів, Б. Барвінський зазначає, що, хоча більшість дослідників і зачисляє даний рід до числа дрібної перемишльської шляхти, про їх дійсне походження нічого певного сказати не можна⁴⁹.

Дослідник звертається і до інших шляхетських родів Перемишльської землі, що, переважно, були мазовецького походження і належали до гербу "Побог". Перелічуючи останніх особливу увагу автор звертає на найстарший і найвпливовіший рід Побогів, зокрема на гілку Конєпольських.

Окремі розділи праці присвячені сяноцькому перемишльському службовому роду Добрянських, що у правовому відношенні суттєво відрізнявся від Попелів, і лише дехто з цього роду зміг влитися до шляхетського середовища⁵¹.

Спробу генеалогічного та історичного огляду історії окремих боярсько-шляхетських родів робить І. Филіпчук у праці "З історії села Ліщині сяніцького повіта"³², що побачила світ у 149-му томі "Записок НТШ". Не вдаючись до детальної характеристики праці звернемо увагу лише на деякі її аспекти. Автор зазначає, що перша історична згадка про с. Ліщиню належить до 1429 р., а його першими відомими власниками були брати Василь та Іван Миньовичі Ліщинські, вихідці з місцевого грецького обряду. Аналізуючи матеріали 11-го тому AGZ, що стосуються даного села, дослідник зазначає, що про Василя даних є небагато. Більше даних, натомість, маємо про Івана з Ліщині, який вперше виступає в актових матеріалах під 1429 р. Дослідник зазначає: "се була людина дуже відважна, що знала свої права, не лякалася суду, ні старости, ні воєводи. Всюди він умів поставити на своїм"³³.

Актові матеріали дають нам змогу простежити і родинні пов'язання Івана Миньовича (Мильовича) з Ліщині. Його дочку Анну взяв за жінку Микола Вілько (Вовк), що за неї отримав 10 гр. посагу. Під 1467 р. зустрічаємо його сина Петра, що був одружений на Феліції. У 1486 р. він купує у свого брата Грицька частину його ділзиви у Ліщині за 80 гр. Останній переїздить в околиці Сяюка і ще декілька разів фігурує у різноманітних судових процесах. Сином Петра, як зазначає дослідник, був Іоан Ліщинський (Лещинський), що, як і більшість представників старих українських родів Дубравських, Побідинських, Кобиланських, Ковальських, Полянських, спольщився³⁴.

Серед представників роду дослідник виокремлює Олександра Ліщинського (1546 р.), сяноцького підстаросту Єроніма Ліщинського (1556 р.), братів Петра та Яна Ліщинських, жінку Анну та дітей по Янові Ліщинському (1599 р.), сяноцького підсудка Яна Ліщинського (1640-1643 рр.) та ін.³⁵ Простежує автор і наступних власників села, представників таких родів, як Пакоші, Рильські, Мединські тощо.

Дослідник доходить висновку, що на XVII-XVIII ст. Ліщинські стають правдивими польськими шляхтичами і остаточно відмежовуються від руського населення та руської віри³⁶.

На сучасному етапі розвитку українського краєзнавства проблема боярства Перемишльської землі та Галицько-Волинської держави, визначення його династичних зв'язків, політичної орієнтації, майнових, економічних відносин у багатьох моментах потребує подальшої конкретизації. Не стали поки що об'єктом уваги істориків та краєзнавців питання перемишльського літописання, археологічних досліджень давньоруських городищ і боярських дворів Перемишльської землі, геральдичних досліджень, які неодноразово ставилися на сторінках "Записок Наукового товариства ім. Т. Шевченка"³⁷.

³¹ Пацуто В. Т. Очерки по истории Галицко-Волинской Руси. - М., 1950; Тихомиров М. Н. Древнерусские города. -

М., 1956; Тихомиров М. Н. Древняя Русь. - М., 1975; Свєрдлов М. Б. Генезис и структура феодального общества в Древней Руси. - Л., 1983; Паушин С. С. Галицкое боярство XII-XIII вв. // Вестник ЛГУ. - № 23. - 1985. - С. 15-22; Белікова Т. В. Княжеская власть и боярство Юго-Западной Руси в XI - начале XIII вв.: Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук (на правах рукописи). - Л., 1990.

³² Тихомиров М. Н. Древняя Русь. - М., 1975. - С. 11.

³³ Софроненко К. А. Общественно-политический строй Галицко-Волинской Руси XI-XIII вв. - М., 1955. - С. 7.

³⁴ Котляр М. Ф. Данило Галицкий. - К., 1979; Котляр М. Ф. Галицкое боярство против князів Романовичів // Археологія. - № 2. - 1999. - С. 85-92.

³⁵ Талочко А. П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология / АН Украины. Ин-т истории Украины. Ин-т украинской археологии; Отв. ред. Н. Ф. Котляр. - К., 1992. - 224 с; Головки А. Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X - первой трети XIII вв. - К., 1988. - 135 с; Головки О. Б. Князь Роман Мстиславович та його доба. - К., 2001. - 249 с; Головки О. Боярська "фронта" в Галичч // Пам'ять століть. - № 5. - 2002. - С. 49-60.

³⁶ Петегирич В., Паали Д. Археологія у дослідженнях членів НТШ // ЗНТШ. - Л., 1991. - Т. 222. - С. 412-426; Мицько І. Історія Галицько-Волинської держави у генеалогічних сюжетах // Статті, написані після вигнання з Інституту українознавства НАН України. - Л., 2000. - С. 50-51; Він же. Генеалогія та геральдика шляхетських родів Кульчицьких та Доброславичів // Там само. - С. 52-60; Гошко Ю. Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV-XV ст. - Л., 1999. - 336 с; Петрик А. Боярські політичні угруповання та їх роль у процесі становлення Галицько-Волинської держави // Дрогобицький краєзнавчий збірник. - Вип. IV. - Дрогобич, 2000. - С. 60-64; Він же. До історії боярських родів Кормилічичів, Доброславичів та Дядьковичів // Дрогобицький краєзнавчий збірник. - Вип. V. - Дрогобич, 2001. - С. 29-45; Він же. До історії боярства та боярських родів Перемишльської землі // Дрогобицький краєзнавчий збірник. - Вип. VI. - Дрогобич, 2002. - С. 105-117; Мазур О. Володистав Кормилічич: Шлях до княжого столу // Там само. - С. 118-129.

³⁷ Першим редактором "Записок НТШ" був Юліан Целевич, а після його смерті - Олександр Барвінський, що з 1895 р. передав свої повноваження М. Грушевському. Докладніше про це див.: Стебельський Б. 100 років НТШ // Ювілейний зб. наук. праць з нагоди 100-річчя НТШ і 25-річчя НТШ у Канаді. - Торонто, 1977. - С. 17; Виняр Л. Михайло Грушевський і Наукове товариство імені Шевченка. - Мюнхен, 1970. - С. 34-36.

⁸ Сергієнко М. Громадський рух на Україні-Руси в XIII віці // ЗНТШ. - Л., 1892. - Т. 1. - С. 1-28.

⁹ Грушевський М. Примітки до тексту Галицько-волинської літописи // ЗНТШ. - Л., 1895. - Т. 8. - С. 1-5.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само. - С. 4.

¹² Грушевський М. Галицьке боярство XII-XIII в. // ЗНТШ. - Л., 1897. - Т. 20. - С. 1-20.

¹³ Там само. - С. 7, 11.

¹⁴ Там само. - С. 10.

¹⁵ Там само. - С. 14.

¹⁶ Там само. - С. 15.

¹⁷ Там само. - С. 16.

- ¹⁸ Грушевський М. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи // ЗНТШ. – Л., 1901. – Т. 41. – С. 1–72.
- ¹⁹ Він же. Матеріали до історії...
²⁰ Там само. – С. 2–10.
- ²¹ Він же. Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва? // ЗНТШ. – Л., 1902. – Т. 45. – С. 1–22.
- ²² Він же. Кілька грамот Володислава Опольського // ЗНТШ. – Л., 1903. – Т. 51. – С. 1–8.
- ²³ Він же. Матеріали до історії суспільно-політичних і економічних відносин Західної України. Серія I (ч. 1–80) // ЗНТШ. – Л., 1905. – Т. 63. – С. V+1–46.
- ²⁴ Він же. Чи маємо ...
²⁵ Там само. – С. 15–17, 20–21.
- ²⁶ Грушевський М. Кілька грамот – С. 1.
- ²⁷ Крижановський А. Причини до роду Бибельських зібраних аристократом львівським Яном Прохійциком (до друку приладив М. Грушевський) // ЗНТШ. – Л., 1902. – Т. 48. – С. 12.
- ²⁸ Там само. – С. 2.
- ²⁹ Там само. – С. 8–10; Петрик А. До історії боярства та боярських родів Перемишльської землі // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. VI. – Дрогобич, 2002. – С. 114.
- ³⁰ Там само. – С. 5.
- ³¹ Кордуба М. Вказ. праця. – С. 7.
- ³² Там само. – С. 9.
- ³³ Там само.
- ³⁴ Там само. – С. 11.
- ³⁵ Кордуба М. Західне пограниччя Галицької держави між Карпатами та Долинін Сяном // ЗНТШ. – Л., 1925. – Т. 138–140. – С. 159–245.
- ³⁶ Там само. – С. 219–224.
- ³⁷ Крип'якевич І. Де був Дем'ян тисящиком? (Причинок до історії урядів в Галичині першої половини XIII віку) // ЗНТШ. – Л., 1905. – Т. 67. – С. 1–3.
- ³⁸ Перфецький С. Перемишльський літописний кодекс першої редакції в складі хроніки Яна Длугоша // ЗНТШ. – Л., 1927. – Т. 147. – С. 1–54.
- ³⁹ Там само. – С. 25.
- ⁴⁰ Там само.
- ⁴¹ Терлецький О. Політичні події на Галицькій Русі в р. 1340 по смерті Болеслава Юрія II // ЗНТШ. – Л., 1896. – Т. 12. – С. 1–26.
- ⁴² Там само. – С. 3.
- ⁴³ Там само. – С. 14.
- ⁴⁴ Там само. – С. 17.
- ⁴⁵ Там само. – С. 26.
- ⁴⁶ Барвінський Б. Кошапівці в Перемишльській землі в XV–XVI ст. // ЗНТШ. – Л., 1930. – Т. 100. – Ч. II. – С. 19–175.
- ⁴⁷ Там само. – С. 68–144.
- ⁴⁸ Там само. – С. 78.
- ⁴⁹ Там само. – С. 118.
- ⁵⁰ Там само. – С. 125–130.
- ⁵¹ Там само. – С. 145–148, 154, 156.
- ⁵² Фишляк І. З історії села Ліпні сяницького повіта // ЗНТШ. – Л., 1928. – Т. 149. – С. 85–116.
- ⁵³ Там само.
- ⁵⁴ Там само. – С. 92–93.
- ⁵⁵ Там само. – С. 94.

Галина Міщук

РУКОПИСИ З НУМІЗМАТИКИ В АРХІВІ ОДЕСЬКОГО ТОВАРИСТВА ІСТОРІЇ ТА СТАРОЖИТНОСТЕЙ У ЗБІРАННІ ІНСТИТУТУ РУКОПИСУ НБУВ

Історія нумізматики, зокрема другої половини XIX ст., тісно пов'язана з іншою спеціальною історичною дисципліною – археологією. Протягом тривалого часу нумізMATика не виокремлювалася з археології, а розглядалася як її частина. Монети, які серед колекціонерів старожитностей і науковців XVIII–XIX ст. називалися “медалями”, справедливо вважалися археологічними пам'ятками, історичними джерелами. Інтенсивний розвиток досліджень у галузі класичної нумізматики на початку XIX ст. зумовлювали насамперед археологічні знахідки та відкриттями у розкопках грецьких колоній Північного Причорномор'я. На рубежі XIX ст. найпопулярнішою формою колекціонування і музейництва залишалися приватні нумізMATичні зібрання колекціонерів і науковців, власні міні-кабінети, які існували при домашніх музеях раритетів і старожитностей і, відповідно, не виконували публічних функцій, тобто були не доступні громадському та інтелектуальному згуртованому загалу. Проте, у цей період у деяких академічних інституціях, наукових товариствах і навчальних закладах були засновані також міні-кабінети, де зосереджувалися цінні колекції старожитних монет і медалей. Отже, лише у кінці XIX ст. нумізMATика виок-

ремлюється у самостійну дисципліну у сучасному розумінні. Саме у цей період розгортається науково-дослідна робота Одеського товариства історії та старожитностей у галузі нумізматики як одного з пріоритетних напрямків його діяльності.

Одеське товариство історії та старожитностей було засноване у березні 1839 р. як наукове товариство, що мало на меті вивчення регіональної історії Півдня України. Згідно з його статутом, воно було створене для поширення історичних та археологічних відомостей про Новоросійський край та Бессарабію.

Серед його засновників були аматори історії, археології, нумізматики – Дмитро Максимович Княжевич, Олександр Скарлатович Стурдза та ін. Одним із головних ініціаторів створення Товариства вважався Микола Никифорович Мурзакевич (1806–1883), спочатку секретар (1839 – 1875), згодом – віце-президент товариства (1875–1883).

Результати власних розвідок члени Товариства публікували в “Записках Одесского общества истории и древностей”, які виходили з 1884 р. по 1919 рр. Тут поряд зі статтями з історії, археології, етнографії, географії та статистики краю, містилися праці з нумізматики.